

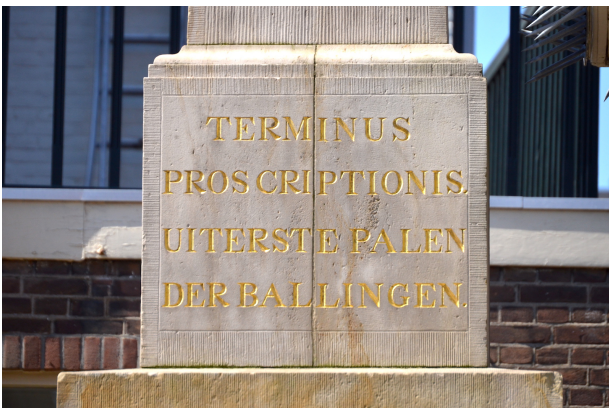
De banpaal van Sloten

Midden in het dorp Sloten tussen de nummers Sloterweg 1204 en 1208 staat de Banpaal van Sloten. Hij staat wat verscholen tussen de huizen, maar bij nadere beschouwing is dit een interessant stuk historie van Sloten.

De banpaal van Sloten. Foto: Erik Swierstra; 16 april 2021.

De huidige banpaal dateert uit het jaar 1794, zoals op de paal ook te zien is. De banpaal is een ontwerp van de Amsterdamse stadsbeeldhouwer Anthonie Ziesenis (1731-1801). Ook duidelijk zichtbaar is het wapen van Amsterdam, met de drie andreaskruizen. Dit duidt er al op dat de banpaal eigenlijk niet bij Sloten maar bij Amsterdam hoort.

'Terminus Proscriptionis - Uiterste palen der Ballingen'

Wapen van Amsterdam en bouwjaar op de Banpaal van Sloten.

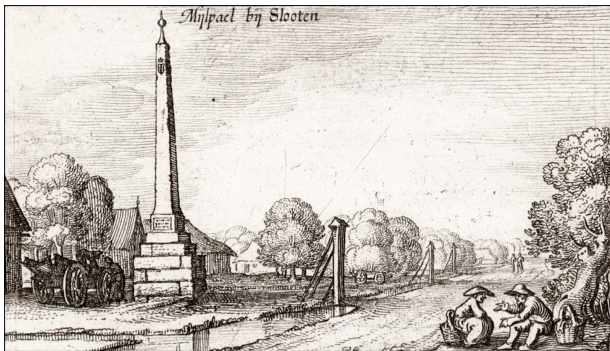
Op de banpaal is de tekst te lezen: 'Terminus Proscriptionis'; dit is latijn voor 'Uiterste palen der Ballingen'. Dit duidt er op dat de banpaal een grens aanduidde, namelijk de uiterste grens van het bangebied (rechtsgebied) van de stad Amsterdam, dat zich vanaf 1544 uitstrekte tot één Duitse mijl (7.420 meter) buiten de toenmalige stadsgrens, sinds de aanleg van de Grachtengordel in de 17e eeuw was dat de huidige Singelgracht. Daarom werden zij ook wel 'Mijlpaal' genoemd. Bannelingen, mensen die uit de stad verbannen waren, mochten niet voorbij de banpaal komen.

De eerste banpalen buiten Amsterdam verzezen in 1342, toen de stad van de graaf van Holland, Willem IV, het 'ban- en vangrecht' verkreeg. Rondom om Amsterdam stonden er zes banpalen. In 1559 werden er door Amsterdam zes palen besteld en geplaatst langs de belangrijkste uitvalswegen. De paal bij Sloten werd in 1624 verplaatst naar zijn huidige plek, maar

was in 1793 zo bouwvallig geworden dat deze in 1794 werd vernieuwd.

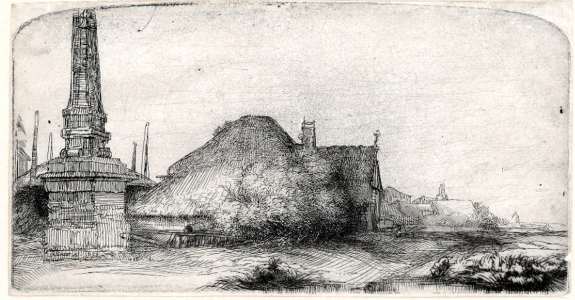
Tot 1795 had iedere stad een eigen rechtspraak, ook dorpsgebieden (bangebieden), zoals Sloten (Sloterban), hadden hun eigen rechtspraak. Sinds de komst van de Fransen in 1795 is heel Nederland één rechtsgebied, waardoor de ban-grenzen, het verbannen en ook de banpalen hun betekenis hebben verloren.

Van de vroegere zes banpalen zijn er drie sindsdien op hun oorspronkelijke plek bewaard gebleven. Naast de banpaal van Sloten zijn dat de twee banpalen van Nieuwer-Amstel (sinds 1964 Amstelveen), die aan de Amsterdamseweg en aan de Amsteldijk-Noord in de huidige gemeente Amstelveen staan.

De mijlpaal aan de Sloterweg te Sloten, gezien in oostelijke richting. Links enkele boerderijen en een boerenkar. Rechts op de voorgrond rustende wandelaars. Datering voorstelling: 1607. Beeldbank Stadsarchief Amsterdam.

Ook langs de Spaarndammerdijk, tussen Sloterdijk en Halfweg, stond een banpaal. Deze is in 1867 daar verdwenen, doch onderdelen daarvan bleven bewaard en stonden sinds 1954 in een tuin naast het Oosterpark nabij het Tropen-instituut. In 2006 zijn deze bewaarde delen na restauratie weer teruggeplaatst op een klein bewaard gebleven restant van de Spaarndammerdijk, nabij het Boezemgemaal Halfweg. De paal kon niet op zijn oorspronkelijke plek worden teruggeplaatst, omdat de dijk daar is vergraven en onderdeel is geworden van het bedrijvengebied Sloterdijk III in Westpoort.

Landschap met een obelisk aan de Spaarndammerdijk. Ets van Rembrandt; circa 1650.

Aan de banpalen is een interessante geschiedenis verbonden over de inrichting van de rechtspraak voor 1795 en de rol van verbanning daarin. In 1994 is ter gelegenheid van het 200-jarig bestaan van de Banpaal van Sloten een boekje uitgegeven, dat reeds lange tijd is uitverkocht.

Een gescande versie van dit boekje is te lezen op: [200 jaar Banpaal Sloten - Op de grens van het recht](#)

*Erik Swierstra, april 2021
Werkgroep Historie Sloten-Oud Osdorp.*

Voor meer informatie zie:

- * [Banpaal op Wikipedia](#)
- * www.annexaties1921.com/2020/11/05/de-banpaal-van-sloten/
- * www.amsterdam.kunstwacht.nl/kunstwerken/bekijk/227-terminus-proscriptionis
- * www.onsamsterdam.nl/de-vergeten-banpaal-van-rembrandt
- * www.onh.nl/verhaal/banpaal-spaarndammerdijk-tot-hier-en-niet-verder
- * www.studiokoning.nl/Foto_19/Banpalen_Amsterdam.html